

Handout : Taalvariatie en taalpolitiek – taal, dialect, sociolect enz. - sociolinguïstiek

1. Eén Nederlands?

Taalvariatie: regionaal, sociaal, ethnisch, stilistisch
Termen: taal, dialect, accent

2. Hiërarchie in het Nederlands

Standaardtaal – in NL en in B, regionale, sociale en ethnische varieteiten,

2. Dialecten in Nederland en Vlaanderen

Regionale variatie: dialectologie, indeling van Nederlandse dialecten

Dialectologisch onderzoek: Meertens Instituut, Cor van Bree, Onze taal

<http://www.meertens.knaw.nl/soundbites/>

<http://www.onzetaal.nl/koppling/dialect.php#1> – Onze taal

Termen: dialectologie, isoglossen

2a: Nederland

Noord: het Gronings, het Westfries
Oost: het Drents, het Twents en het Achterhoeks
Zuid: het Brabants en het Limburgs
Zuid-West: het Zeeuws

Enkele voorbeelden:

Het Twents: - Tukkers

Twentse reclame: <http://www.youtube.com/watch?v=k3Q5dwYYn5c&feature=related>

Uit welk boek komt dit fragment? Waar gaat het over?

Jipke leup in 'n hof en verveelden zich onmundig. Mer kiek doar es! Wat zag hee mie doar toch? Der zat zowaar 'n kleen gat in de heg. Wat zol der an de aandere kaant van de heg weazen, dachten Jipke. 'n Paleis? 'n Hek? Nen ridder? Hee gung veur de grond zitten en keek es deur dat klene gat hen. En wat hee doar zag? 'n Kleen nöske! En 'n kleen mundke! En twee blauwe eugkes. Doar zat ja 'n kleen meaken! Het was evven groot as Jipke. Wel bin ie, vreug Jipke. Jannöaken, zer het meaken. Ik woon hier. Gister woonden ie nog nich hier, zer Jipke. Vandaag woon ik hier, zer Jannöaken. Kom ie met mie spöllen?

Het Zeeuws:

<http://zeeuws.cjb.net/>

Oproep: schrief Zeëuws! – en waar gaat dit fragmentje over?

't 'Oef nie over boeren of bolussen te gaen a je in 't Zeëuws schrief. En da zeie me nie om a ons da vinde, mae om at er bewiezen genoeg van bin a kwaliteitsliteratuur & dialect mekaore nie 'oeve biete.

Feitlijk is schrieven in 't Zeëuws een joengensdroôm: d'r bin gin spelregels, je schrief in j'n eige taele en gebruikt die precies zòas jie vindt at 't goed is. D'r is gin literaire traditie in 't Zeëuws, d'r bin gin strömiengen; aolles leit open. 't Zeëuws is een literair Luilekkerland.

Anja Kopmels: <http://www.youtube.com/watch?v=S76l4M6aqd0&feature=related>

Blof: <http://www.youtube.com/watch?v=1pYXiUvzoLY>

Het Fries: - let op: geen dialect! (<http://www.youtube.com/watch?v=PYVDPxsbv4>)

It read beskynt de greiden, de jûn falt our de mar Der steane se mei har beiden en hy sjocht noch ris nei har Se stean foar harren hutte fan pôlen liem en reid Syn hân leit op har skutte, hy wurdt mei koarten heit It jier hast vyftjenhûnderd, ferlåde maatskappij Se leie der net ûnder, se fiele harren frij Der is faaks wol wat geande, hy moat soms op oorlogspaad	Dutch translation: Het rood beschijnt het weiland, de avond valt over het meer Daar staan ze met hun beiden en hij kijkt nog eens naar haar Ze staan voor hun hut, van pollen, leem en riet Zijn hand ligt in haar schoot, hij wordt binnenkort vader Het jaar haast vijftienhonderd, veranderde maatschappij Ze lijden er niet onder, ze voelen zich vrij Er is vaak wel wat aan de hand, hij moet soms op oorlogspaad Maar waar ze eigenlijk voor staan, nou dat wordt hij nooit gewaar
--	--

<p>Mar wer se eins foar steane no, dat wurdt er nea gewaar Dochs ha se neat te kloaien, en al hawe se gjin jild It yten dat se krije is de rykdom fan it fjild It jier hast fyftjenhûnderd, in nije heerschapij Se bûge der net ûnder, se bliuwe altyd frij Refrein:</p> <p>De sinne skynt al ieuwen oer ûs lân, bringt de iere moarn Eltse dei op nij De wyn hellet noch alle dagen oan, en giet fan lân nei lân Eltse grins foarbij It read beskynt it kampke, de jûn fâlt oer de stêd boartet in lyts famke noch in skoftsje, aanst op bêd se jeuzeld hunderd út, de taal dy't mem har bybrocht hat har heit ropt troch it rût, dat se nei binnen komme moat it jier no hast twatûzend, europa dat wurd nei it famke sjongt en dounset, en laket dan nei my</p>	<p>Toch hebben ze niets te klagen en al hebben ze geen geld Het eten dat ze krijgen is de rijkdom van het veld Het jaar haast vijftienhonderd, een nieuwe heerschappij Ze buigen er niet onder, ze blijven altijd vrij Refrein: De zon schijnt al eeuwen over ons land Brengt de vroege morgen, elke dag opnieuw De wind haalt nog alle dagen aan Gaat van land naar land, elke grens voorbij Het rood beschijnt het wijkje, de avond valt over de stad Er speelt een klein meisje, nog een poosje, zometeen op bed Ze brabbelt honderduit, de taal die moeder haar bijgebracht heeft Haar vader roept door het raam dat ze naar binnen komen moet Het jaar nu haast tweeduizend, Europa dat wordt nieuw Het meisje zingt en danst en lacht dan naar mij Refrein</p>
--	--

2b) Dialecten in Vlaanderen:

Noord:	het Brabants
Oost:	het Oostvlaams
Zuid:	het Limburgs
West:	het Westvlaams

het Westvlaams:

<http://www.youtube.com/watch?v=QE57zsos1AM&feature=related>

3. Sociolecten

Termen: Standaardtalen x het Poldernederlands en het Verkavelingsvlaams/Tussentaal

Het Poldernederlands

<http://cf.hum.uva.nl/poldernederlands/>

4. Etnische talen

- Surinaams Nederlands, Indisch Nederlands, Turks en Marrokaans Nederlands - Murks

- allochtoon x autochtoon

5. Jongerentalen, straattalen

<http://www.youtube.com/watch?v=OmweqiL-ZGc> – lingo straattaal

6. Sekse – taal en gender

7. Taalnormen:

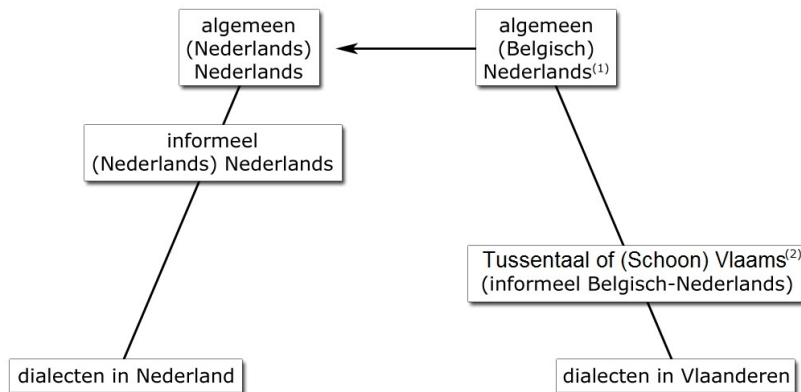
ANS, Van Dale, Nederlandse Taalunie, het Groene Boekje

Handout Taalvariatie – tussen standaard en dialect

Taalvariatie:

Taalvariëteit, regiolect, sociolect, dialect

1.) Taalcontinuüm:

⁽¹⁾ ook wel VRT-Nederlands (of vroeger BRT-Nederlands) genoemd

⁽²⁾ door Geert van Istendael "Verkavelingsvlaams" genoemd algemeen bekend onder de noemer "tussentaal"

bron: DE CALUWE J., GEERAERTS D. en KROON S. (2002), Taalvariatie en taalbeleid: bijdragen aan het taalbeleid in Nederland en Vlaanderen, Antwerpen: Garant, 208 p.

1.) Standaardtaal en informeel Nederlands

1a) Standaardtaal (vroeger ABN – Algemeen Beschaafd Nederlands) of AN (Algemeen Nederlands)

We verstaan onder de standaardtaal het Nederlands dat algemeen bruikbaar is in het publieke domein, d.w.z. in alle belangrijke sectoren van het openbare leven, zoals het bestuur, de administratie, de rechtspraak, het onderwijs en de media. Anders uitgedrukt: standaardtaal is het Nederlands dat algemeen bruikbaar is in contacten met mensen buiten de

Gevonden op <http://taaladvies.net/>

Kenmerken: **algemeenheid, erkende variëteit, gecodificeerde variëteit, bovenregionale variëteit**

1b) Informeel Nederlands:

NL: Omgangstaal

B: Tussentaal

Ad Tussentaal: tussen standaardtaal en dialect

Kenmerken: - wegvallen van de eind-t (Dat kan ik niet); wegvallen van de [h] aan het begin (Hij heeft een hoorapparaat); verbuiging van woorden die voorafgaan aan een mannelijk substantief in het enkelvoud (Ik vraag nen hamburger); verkleinwoord met de uitgang – ke (Ik wil een zakske chips); aanspreekform ge/gij (Dat kan ge wel doen); dubbele negaties (Ik zal niet lang niet meer slapen)

Bron: <https://dutch-beta.ned.univie.ac.at/node/121>

2. Dialecten in Nederland en Vlaanderen

Regionale variatie: dialectologie, indeling van Nederlandse dialecten

Dialectologisch onderzoek: Meertens Instituut, prof. Dr. Cor van Bree, Onze taal

<http://www.meertens.knaw.nl/soundbites/>

Termen: dialectologie, isoglossen

2a: Nederland

Noord: het Gronings, het Westfries
Oost: het Drents, het Twents en het Achterhoeks
Zuid: het Brabants en het Limburgs
Zuid-West: het Zeeuws

Enkele voorbeelden:

Het Twents: - Tukkers

Twentse reclame: <http://www.youtube.com/watch?v=k3Q5dwYYn5c&feature=related>

Uit welk boek komt dit fragment? Waar gaat het over?

Jipke leup in 'n hof en verveelden zich onmundig. Mer kiek doar es! Wat zag hee mie doar toch? Der zat zowoar 'n kleen gat in de heg. Wat zol der an de aandere kaant van de heg weazen, dachten Jipke. 'n Paleis? 'n Hek? Nen ridder? Hee gung veur de grond zitten en keek es deur dat klene gat hen. En wat hee doar zag? 'n Kleen nöske! En 'n kleen mundke! En twee blauwe eugkes. Doar zat ja 'n kleen meaken! Het was evven groot as Jipke. Wel bin ie, vreug Jipke. Jannöaken, zer het meaken. Ik woon hier. Gister woonden ie nog nich hier, zer Jipke. Vandaag woon ik hier, zer Jannöaken. Kom ie met mie spöllen?

Het Zeeuws:

<http://zeeuws.cjb.net/>

Oproep: schrief Zeêuws! – en waar gaat dit fragmentje over?

't 'Oef nie over boeren of bolussen te gaen a je in 't Zeêuws schriefft. En da zeie me nie om a ons da vinde, mae om at er bewiezen genoeg van bin a kwaliteitsliteratuur & dialect mekaore nie 'oeve biete.

Feitlijk is schrieven in 't Zeêuws een joengensdroôm: d'r bin gin spelregels, je schriefft in j'n eige taele en gebruikt die precies zòas jie vindt at 't goed is. D'r is gin literaire traditie in 't Zeêuws, d'r bin gin strömiengen; aolles leit open. 't Zeêuws is een literair Luilekkerland.

Anja Kopmels: <http://www.youtube.com/watch?v=S76l4M6aqd0&feature=related>

2b) Dialecten in Vlaanderen:

Noord: het Brabants
Oost: het Oostvlaams
Zuid: het Limburgs
West: het Westvlaams

het Westvlaams:

<http://www.youtube.com/watch?v=QE57zsos1AM&feature=related>

3.) Andere officiële taal: Het Fries: - let op: geen dialect!

(<http://www.youtube.com/watch?v=2Zh2LftKLSA>)

It read beskynt de greiden, de jûn falt our de mar Der steane se mei har beiden en hy sjocht noch ris nei har Se stean foar harren hutte fan pôlen liem en reid	Dutch translation: Het rood beschijnt het weiland, de avond valt over het meer Daar staan ze met hun beiden en hij kijkt nog eens naar haar Ze staan voor hun hut, van pollen, leem en
--	---

<p>Syn hân leit op har skutte, hy wurdt mei koarten heit It jier hast vyftjehûnderd, ferlâde maatskappij Se leie der net ûnder, se fiele harren frij Der is faaks wol wat geande, hy moat soms op oorlogspaed Mar wer se eins foar steane no, dat wurdt er nea gewaar Dochs ha se neat te kloaien, en al hawe se gjin jild It yten dat se krije is de rykdom fan it fjild It jier hast vyftjehûnderd, in nije heerschapij Se bûge der net ûnder, se bliuwe altyd frij Refrein:</p> <p>De sinne skynt al ieuwen oer ûs lân, bringt de iere moarn Eltse dei op nij De wyn helleit noch alle dagen oan, en giet fan lân nei lân Eltse grins foarbij It read beskynt it kampke, de jûn fâlt oer de stêd boartet in lyts famke noch in skoftsje, aanst op bêd se jeuzeld hunderd út, de taal dy't mem har bybrocht hat har heit ropt troch it rût, dat se nei binnen komme moat it jier no hast twatûzend, europa dat wurd nei it famke sjongt en dounset, en laket dan nei my</p>	<p>riet Zijn hand ligt in haar schoot, hij wordt binnenkort vader Het jaar haast vijftienhonderd, veranderde maatschappij Ze lijden er niet onder, ze voelen zich vrij Er is vaak wel wat aan de hand, hij moet soms op oorlogspad Maar waar ze eigenlijk voor staan, nou dat wordt hij nooit gewaar Toch hebben ze niets te klagen en al hebben ze geen geld Het eten dat ze krijgen is de rijkdom van het veld Het jaar haast vijftienhonderd, een nieuwe heerschappij Ze buigen er niet onder, ze blijven altijd vrij Refrein: De zon schijnt al eeuwen over ons land Brengt de vroege morgen, elke dag opnieuw De wind haalt nog alle dagen aan Gaaf van land naar land, elke grens voorbij Het rood beschijnt het wijkje, de avond valt over de stad Er speelt een klein meisje, nog een poosje, zometeen op bed Ze brabbelt honderduit, de taal die moeder haar bijgebracht heeft Haar vader roept door het raam dat ze naar binnen komen moet Het jaar nu haast tweeduizend, Europa dat wordt nieuw Het meisje zingt en danst en lacht dan naar mij Refrein</p>
--	---

3. Sociolecten

3.1.: Poldernederlands: Jaren 70 – uitspraak van succesvolle vrouwen Straattaal – zie verder

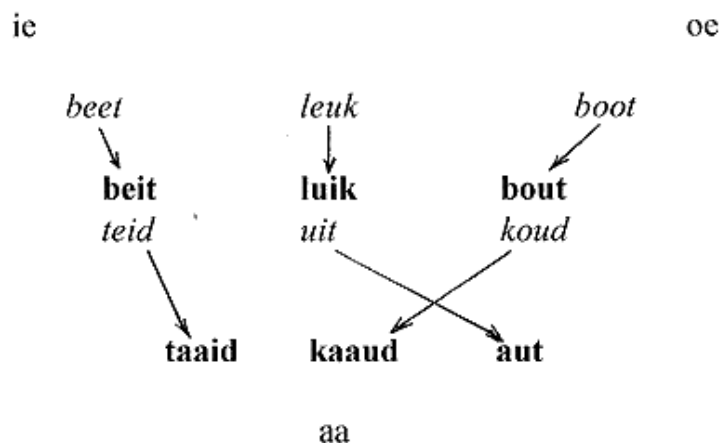
- **Poldernederlands verwijst naar een specifieke uitspraak van het Nederlands die gebruikt wordt door hoogopgeleide vrouwen uit de hogere middenklasse in Nederland.**

Poldernederlands is ontdekt door de taalkundige Jan Stroop. De uitspraak van het Poldernederlands wordt gekenmerkt door een verlaging van de tweeklanken die geschreven worden als <ei>/<ij>, <ui> en <ou>. Door de verlaging klinken zij min of meer als [ai], [ɔy] en [au]. De klanken worden met een wijdere mond uitgesproken dan in het standaardnederlands, zodat de woorden *vrij*, *buiten* en *oud* klinken als 'vraai', 'bouten' en 'aaut'. Er is nog een ander opvallend uitspraakkenmerk, namelijk de 'Gooise r', een uitspraak van de *r* die aan de Amerikaanse *r* doet denken en waarbij *maar* klinkt als 'maaj'. De [website](#)

[over het Poldernederlands](#) van Jan Stroop geeft hierover uitgebreide informatie en je vindt er tal van luisterfragmenten, zoals dit [fragment](#) met Ella Vogelaar of dit [fragment](#) met Manon Slob.

(Bron: <https://dutch-beta.ned.univie.ac.at/node/64>)

Klinkerdriehoek van het Poldernederlands (of: de verandering van ABN in Poldernederlands)

Schematische klinkerdriehoek van de uitspraak van de klinkers, gebaseerd op de articulatieposities in de mondholte. Bij *aa* is de mond het verst geopend, bij *ie* en *oe* is het meest gesloten. Links vóór in de mond, rechts achter. De gebruikte woorden in de driehoek zijn alleen een voorbeeld, het gaat telkens om de klinker in alle voorkomende gevallen. Klinkers van het ABN die veranderend staan cursief; hun representanten in het Poldernederlands staan vet. De pijlen geven de verandering van de positie aan; het betreft dus steeds een verlaging.

Het Poldernederlands: <http://cf.hum.uva.nl/poldernederlands/>

3.2. Jongertalen, straattalen

- voornamelijk gesproken door allochtone jongeren en is per stad verschillend
- een sociolect
- bevat woorden uit andere talen

- Amerikaans-Engels (bv. *dope* 'tof')
- [Sranan](#) (bv. *sma* 'meisje', *loesoe* 'weg')
- Arabisch (bv. *habibi* 'liefje', *woela* 'ik zweer het')
- Turks

Regels: - geen onderscheid tussen *de*-woorden en *het*-woorden, maar Straattaalsprekers gebruiken alleen *de*, *deze* en *die*, bijvoorbeeld *deze bandje*, *die meisje*

- adjectieven worden na het lidwoord *een* altijd verbogen: *een mooie mes*, *een goeie merk*.
- Net als in het Surinaams-Nederlands wordt in Straattaal veel gebruik gemaakt van het hulpwerkwoord *gaan*: *Ik ga je bellen*

Bron: <https://dutch-beta.ned.univie.ac.at/node/39>

Straattaal: <http://taalschrift.org/editie/70/taalclip-editie-70/>; - Lingo

<http://www.youtube.com/watch?v=OmweqiL-ZGc> – lingo straattaal - Lesje

<http://www.straatbijbel.nl/mp3s-de-torrie-van-mattie/> - Bijbel

4. Ethnische talen

- Indisch Nederlands, Turks en Marokkaans Nederlands - Murks

- allochtoon x autochtoon

5. Sekse – taal en gender

6☺ . Taalnormen:

ANS, Van Dale, Nederlandse Taalunie, het Groene Boekje